

Synthese van de studiedag « Herinneringsreizen. Balans, actualiteit, perspectieven & ...kritieken. »

23 februari 2012

Brussels Square Congrescentrum

Dhr. Geoffrey GRANDJEAN

Dhr. Grandjean baseert zich op zijn thesis over de genocidaire kennis van Franstalige Belgische jongeren om te onderzoeken welke invloed een bezoek aan Auschwitz heeft op hun sociaal-politiek beeld. Jongeren tussen 16 en 18 jaar geven hun commentaar na een recent bezoek.

Drie elementen komen duidelijk naar voren:

- Het komt niet 'authentiek' over: te proper, te nieuw, te modern. Ze hebben een gevoel van 'vervalsing', waarschijnlijk te wijten aan talrijke sociale beelden.
- De context is belangrijk: ze gingen er in de lente. Het weer was prachtig. Hoe kan een zonovergoten plaats het theater zijn van al de gruweldaden waarvan men spreekt? Er zijn duidelijk visuele verschillen tussen de beelden die ze meekregen en wat ze hier zien. Deze plek is niet 'indrukwekkend' en beantwoordt niet aan hun verwachtingen.
- De toeristische dimensie: Er wordt teveel aan toeristenonthaal gedaan. Een voorbeeld hiervan: een groep mensen gaan poseren voor de galg, wat jongeren makkelijk kan aanspreken.

Dhr. Grandjean trekt uit de commentaren van deze jongeren de volgende conclusies:

- Eerst en vooral stelt hij zich de vraag over de sociale dragers. De school is niet de eerste drager van de beelden die de jongeren doorkrijgen.
  - De familie: Er wordt gesproken over genocide, over wereldoorlogen, maar de thema's lopen al eens door elkaar en de jongere maakt het onderscheid niet. Er is soms een taboe in de familie, meestal bij de grootouders, maar het thema is er wel aanwezig.
  - De media: Er gaat geen jaar voorbij of er wordt wel ergens een film gemaakt over het thema. Fictie of documentaire. Jongeren staan open voor film en de beelden blijven makkelijk hangen. Zwart-wit beelden van uitgehongerde gevangenen, van bergen lijken, van vrieskou en miserie maken de werkelijkheid bij een bezoek onwezenlijk en ontgoochelend.
- Een tweede bedenking die Dhr. Grandjean zich maakt is welke invloed deze indrukken na een dergelijk bezoek zal hebben op het politieke beeld van de betrokken jongeren. Hij stelt zich de vraag of het bezoeken van de kampen, het krijgen van informatie over de politieke weg die naar de genocide leidde, de jongeren doet nadenken over wat een bepaalde politieke keuze kan teweegbrengen.

Uit de gesprekken komt Dhr. Grandjean tot twee verschillende types van conclusies:

- Sociale vormen van uitdrukking, in de familie, onder vrienden, tijdens een debat:
  - Herinnering: Het is absoluut noodzakelijk om de herinnering levend te houden, dit voelen zij instictmatig aan.
  - Emoties: Ze zijn geshokt door wat ze horen, er is een vorm van indentificatie met de slachtoffers, waarschijnlijk ook vandaar dat ze ontgoocheld reageren bij het zien van de 'properere' kampen.
  - Waarden: Ze gaan de menselijke waarden al dan niet steunen, ze ook aan de kaak stellen (bijv. racisme)
- Politieke uitdrukking: gedrag met betrekking tot het politieke systeem welk een samenleving zijn machtswil oplegt.
  - Voorstelling van de politieke wereld die zij hebben: kennis van de werking van de politieke systemen: acteurs, autoriteit, recht, vrijheid.

Het waarnemen van de politieke wereld gebeurt gevoelsmatig; de jongeren geven commentaar, gebaseerd op hun gevoelens, over het politieke universum en hun spelers. Zij zijn ervan overtuigd dat instanties zoals de Europese Unie en de VN de macht hebben om toekomstige genocides te kunnen voorkomen. Een gevoel van vertrouwen in de gevestigde orde.

Politieke waarneming: jongeren spreken over stemrecht en verwerpen elke vorm van extremisme binnen de partijen.

Dhr. Grandjean stelt de vraag over de politieke loopzone van de genocide. Hij is verbaasd te merken dat voor de jongeren het hier enkel gaat om 'personen': joden, Duitsers en nazi's. Ook al is dit niet te ontkennen, het gaat hier in de eerste plaats om een groep, een natie die een andere groep uitgeroeid heeft.

Volgens hem zouden de bezoeken aan de kampen en de daarmee gepaard gaande educatie over de genocide, moeten gebeuren, omkaderd door een compleet begrip van structuur en individu. Het is belangrijk te weten dat bepaalde sociale structuren dit proces mogelijk kunnen maken.

Zijn besluit is dat deze manier van werken zal voorkomen dat context, omgeving, authenticiteit en toeristische dimensie, op de voorgrond treden.

Mevr. Sophie ERNST

Bij mevrouw Ernst wordt het accent gelegd op de begeleider, de leerkracht die de leerling moet gidsen doorheen de bezoeken.

Zij spreekt van 'voorbereiding' maar zou de term 'traject' of 'installatie' verkiezen.

indruk Een voorbereiding bereidt de reis inderdaad voor; het einddoel hier is dat de reis een sterke kan nalaten, maar buiten het meegeven van 'sleutels' tot de toegang van de plek zelf, wordt hier (bijna) geen aandacht gegeven aan wat de conflicten waren die het nazisme toeliet de aanloop te zijn tot de uitroeiing ter plaatse. De 'voorbereiding' geeft enkel beelden mee van slachtoffers en beulen, van getto's en moorden, maar staat te ver van de omstandigheden van de machtsgreep. De focus ligt hier meer op wat men zal zien.

Er moet een pedagogische weg, een traject, afgelegd worden langs de verschillende etappes van de schoolgaande jongeren. Een lange termijn visie is noodzakelijk, geen geconcentreerde blik die één reis beschrijft. Onderwijs denkt niet in deze termen, de progressieve educatieve kant op gebied van herinneringseducatie en burgerzin is belangrijk.

Het analytische 'installeren' van de reis is belangrijk: begeleiders moeten 'weten', moeten details kunnen geven van wat er niet meer is. Ter plaatse kunnen feiten, emoties, morele en burgerlijke verantwoordelijkheid niet gescheiden worden. Alles moet gelinkt kunnen worden.

In dit opzicht is Mevr. Ernst ervan overtuigd dat de leraar Geschiedenis niet voldoende gewaarschuwd wordt om een reis compleet te kunnen omkaderen. Het morele inzicht en de emotie maken hier geen deel uit van de installatie. Dit is uiteraard een complex onderwerp, door psychologen en sociale wetenschappers bestudeerd.

Hoe stapt men van emotie over naar moraal ?

Essentieel is het samen delen van de beleefde emoties, het verwoorden van gevoelens. Ten allen tijde onder begeleiding van ervaren volwassenen. De hele werking van een geslaagd project hangt dus af van het 'personeel' dat hier gaat begeleiden en ondersteunen en de taak op zich nemen van de vroegere getuigen.

Dhr. Pierre-Jérôme BISCARAT

Dhr. Biscarat bespreekt zijn persoonlijke ervaringen en de nodige voorbereidingen om aan een herinneringsreis zoals Auschwitz of Krakau te beginnen.

1999 10-daagse reis, vergezeld door een historicus, een getuige en archieven.

2000 tweede reis naar Polen

(sinds de jaren 2000 worden reizen naar Polen sterk ontwikkeld)

De volgende problemen treden op:

- Te kort – één dag voor de reis én het bezoek, geen historische noch pedagogische ondersteuning.
- Het weer: door ondersneeuwde vlakken zijn historische details onzichtbaar. De doodsindustrie ging ook door in de zomer en onder een brandende zon. Tijdens een winterbezoek zijn de dagen korter en hebben bezoekers minder aandacht voor details.
- Getuigen zijn getuigen van de concentratiekampen, niet van de uitroeiingskampen. Aanwezigheid van getuigen kan verwarrend werken. De vraag zou dan moeten zijn: 'hoe sterft men in Auschwitz' en niet 'hoe overleeft men Auschwitz'.
- Leeftijd van de jongeren: 13 – 15 jaar is een extreem moeilijke leeftijd. Het niveau van rijpheid ligt praktisch anders bij elk individu. Daarmee gaan gepaard: mogelijkheid tot inleving, tot begrip, emoties verwerken. Het is aangeraden de leerling de mogelijkheid te geven meer diepte en meer kennis te vergaren, een paar jaar te wachten.
- Grootte van de groepen: bij te grote groepen gaat de pedagogische waarde verloren omdat de aandacht vermindert met de toename van het aantal leerlingen. Groepen van maximum 40 zou perfect zijn.
- Het waarom is het belangrijk; waarom doet men deze reis? Staat deze symbool voor :
  1. de Shoah
  2. het absolute kwaad
  3. om sterk te zijn tegen racisme
  4. om de mensenrechten te verdedigen
  5. om verantwoordelijkheid aan te leren tegenover geweld
  6. om nooit te vergeten en dit nooit meer mee te maken

Voor en na de reis, tijdens de lessen, tijdens ontmoetingen met getuigen, moeten er vragen gesteld worden, morele vragen en vragen over burgerzin.

Zo'n reis organiseren is zwaar werk: toelatingen opvragen, subsidies aanvragen, toelatingen van ouders.

De directeur van het Auschwitz Museum vindt dat mensen die naar Auschwitz komen hun geweten openstellen aan de werkelijkheid. Auschwitz heeft nood aan geschiedkundigheid, niet aan halve waarheden of erger.

Dhr. Biscarat besluit dat de ideale studiereis voor jongeren niet bestaat, het perfecte publiek bestaat ook niet, maar het is aan ons om de best mogelijke omstandigheden te scheppen.

Een reis tussen 4 dagen en een week is perfect, met minder leerlingen die niet te jong zijn, met een degelijke voorbereiding voor het vertrek en een goede reflectie na de reis.

Hij schreef, samen met Dhr. J-F. Forges een historische gids over Auschwitz en over de sporen van de joodse bevolking van Krakau.

Rond de Tafel : 'Eerste ervaringen'

Moderator: Philippe MESNARD

In aanwezigheid van Ina VAN LOOY, Mikha WEINBLUM, Paul SOBOL en Eric LAUWERS.

Mikha Weinblum vergezelde een groep Joodse jongeren van 16 – 17 jaar naar Auschwitz die later zelf jongeren zouden omkaderen. Zij wensten de aanwezigheid van een getuige.

Zij willen het volgende doorgeven aan de jeugd:

Het Jodendom, historisch en cultureel.

Een burgerlijke as

Een reis naar Auschwitz past in beide categorieën.

Een eerste vraag dringt zich op: waarom naar Auschwitz en niet naar een andere herinneringsplek?

De jongeren hadden reeds getuigenissen gehoord en waren symbolisch gaan stappen naar Mechelen. Dit zijn jonge mensen die een solide basiskennis hebben over de feiten; ze stammen bijna allemaal af van Poolse families.

De tweede vraag is: hoe organiseer je zo een reis?

Hij deed navraag aan Ina Van Looy die hem doorverwees naar de Stichting Auschwitz. Er werden drie hoofdlijnen gevolgd:

Auschwitz bezoeken: het concentratiekamp

Birkenau bezoeken: het uitroeiingskamp

Krakau bezoeken: het spoor van de Joodse families

Ze werden vergezeld door Paul Sobol, getuige en overlevende. Zijn aanwezigheid kon details tot leven brengen door de dingen die hij er zelf beleefde. Voor Dhr. Weinblum is een reis naar Auschwitz een historisch gebeuren in een rationeel kader.

Ina Van Looy werkt aan een pedagogische film tegen de tijd dat er geen getuigen meer zullen zijn. Haar moeder is Joods en dus leeft de Shoah sinds altijd in haar familie. Zij verkoos om niet naar Auschwitz te gaan omdat voor haar foto's , documenten, studies volstonden om te weten. Om professionele redenen is zij er toch geweest. Zij realiseerde zich dat het eerder Polen was dan Auschwitz, dat haar angst inboezemde. Voor haar is Polen één grote leegte. Nu zij er geweest is, weet ze het écht.

Paul Sobol werd gedeporteerd naar Auschwitz. Eerst wilde hij er nooit meer naar terug. Intussen is hij er meerdere malen teruggekeerd en dit sinds 1987. Hij vertegenwoordigt er de Stichting Auschwitz. Wat hij de jongeren van vandaag wil vertellen is hoe de vooroorlogse jongeren, waarvan hij deel uit maakte, waren.

Erik Lauwers koos bewust om niet deel te nemen aan de herinneringsreizen naar Auschwitz met zijn leerlingen. Sinds 1999 nam hij het besluit herinneringsplaatsen te bezoeken met zijn klas. Hij vindt dat je best geen voorbereiding maakt om de jongeren hun eigen emoties en bedenkingen vrij te laten. De enige context die hij meegeeft is socio-historisch. Het is de oorsprong die men moet begrijpen. Hij spreekt van Paul Sobol die de verhalen van zijn herinnering vertelt aan leerlingen die luisteren met gesloten ogen.

Hij laat zijn leerlingen opschrijven wat ze beleven tijdens de reis zelf. Persoonlijke reacties in een klimaat van groepsreflexie. Volgens hem zijn ééndagsreizen niet totaal nutteloos, ze brengen een denkproces aan de gang.

Mikha Weinblum vertelt over de debriefing na de reis. Wat overkomt is dat het feit van er te hebben gestaan, er te hebben geademd, pas echt laat weten, leert kennen, doet begrijpen dat het niet om nummers en cijfers gaat, maar om personen, om menselijke wezens. Hard maar nodig. De kennis is nodig maar de voeling ook. Ina Van Looy antwoordt dat het geschiedkundig moet, dat de emotie moet maar niet enkel het ene, noch enkel het andere.

Dhr Jean-François FORGES

Hij vangt aan met de archeologische kant van Auschwitz: de gebouwen, de constructies en de bouw zelf. De ingenieurs en de aannemers zijn nooit echt beroerd geweest. Bijgevolg gaat hij ervan uit dat het nooit een geheim was wat er zich op de sites afspeelde. De Polen kenden de schouwen en de rook die er onophoudelijk uitkwam. Er was een open communicatie tussen Berlijn en Auschwitz over het onderwerp en gevangenen van het kamp wisten wat er gebeurde. Het is pas in juli 1944, met Oswald Pohl, dat de dodenindustrie binnenin het kamp afgeschermd wordt voor de andere gevangenen. De vergassing van de vrouwen gebeurt in klare en duidelijke taal en niet gecodeerd als 'uitzonderlijke maatregel voor vrouwen'.

Tijdens een reis, gemaakt door studenten uit Madrid, worden gekleurde stenen gelegd op het Spaans-Joods gedenkteken in Auschwitz. Deze werden meegebracht uit Spanje na het bijwonen van een getuigenis van een Joodse overlevende, van Turkse origine, wonende in Brussel. Het pedagogische resultaat is dat hij een soort landsgenoot voor de studenten werd. Hoe kan een band ontstaan tussen deze twee totaal verschillende werelden. Schoollessen schieten hier fel te kort.

Voor hem is geschiedenis nodig tijdens een herinneringsreis, om de achtergrond te begrijpen van de politieke sfeer, van de ideologie van het Derde Rijk, van Duitsland, van Europa. De achtergrond van het antisemitisme. Zijn besluit luidt dus: Hoe kunnen we een reis maken die historisch begrip en herinnering laten samenvloeien?

Dhr. Steffen HANSCHEN

Hij kaart het feit aan dat weldra de getuigen verdwenen zullen zijn. Hoe gaat de overbrenging van de herinnering daarna verder gaan ?

Hij stelt de volgende vragen en maakt de volgende vaststellingen:

1. Hoe moet het verder wanneer er geen directe getuigenissen meer zijn ?
2. Waarom zijn joodse kerkhoven in zo'n slechte staat, wat gebeurde er in Polen na de oorlog ?
3. Willen Polen vertellen wat hun ervaringen zijn ?
4. In Oost-Europa bestaat geen geschiedenis over de Shoah, deze lijkt nu toch stilaan op gang te komen, is er interesse voor in Polen ?
5. Er bestaan momenteel partners in Nederland en Duitsland om de herinnering levend te houden.

Dhr. Frediano SESSI

Primo Levi wordt verschillende keren genoemd om zijn woorden kracht bij te zetten tijdens zijn tweede reis naar Auschwitz.

1. Dat de as van Auschwitz een waarschuwing moge zijn, voor jou en voor je zonen, dat de smerige vrucht van de haat waarvan je hier de sporen kan zien, nooit meer vruchtbaar worde.
2. Wees voorzichtig, dit kan weer gebeuren, niet enkel in Duitsland
3. Het geheugen is een complex iets.
4. Zorg ervoor dat je reis niet voor niets geweest is, dat onze dood niet voor niets geweest is.

Primo Levi wil dat Auschwitz een plaats van herinnering is, een plaats van vraagstelling, van waarschuwing. Wat er met de paviljoenen als museum gebeurt raakt hem niet.

Dhr Sessi schreef de Gids over Auschwitz, samen met Carlo Saletti. Het is een reisboek, geen toeristengids. Een boek met bedenkingen maar ook met plannen van de omgeving, de topografie, van te bewandelen paden.

Hij besluit terug met woorden van Primo Levi: "Van welk land je ook komt, je bent geen vreemdeling"

Dhr Carlo SETTI

We beginnen met een foto van een 'Reis naar Polen, inclusief een bezoek aan Auschwitz'... Het idee van Auschwitz-toerisme ligt vast.

Vanuit Italië reist men dikwijls per trein: Trein naar Auschwitz, Trein der Herinneringen...

Met de trein reizen vormt gemeenschappen langs de weg. Er zijn activiteiten aan boord van de treinen voorzien: muziek, bibliotheek, conferenties... mensen die napraten, die ervaringen uitwisselen, die van mekaar leren.

Tot nu toe zijn de Italiaanse spoorwegen nog niet zo ver gekomen om speciale treinen in te zetten, daarmee zou een stap verder gegaan kunnen worden: radio op de trein, filmvoorstellingen e.d.

Hij kaart ook het probleem van de sneeuw aan en bevestigt het ontbreken van topografisch herkenbare punten onder een dikke laag sneeuw. Maar sneeuw en kou en regen en mist maken het 'echter'. Dezelfde vraag wordt gesteld: is er een seizoen voor de dood ?

Een ander aspect dat hij aanhaalt is het toeristisch fotograferen.

Mensen laten zich op de meest waanzinnige plaatsen fotograferen. Hij noemt het voorbeeld van een bejaard paar in gevangenis outfit dat 40 minuten moest blijven staan tot wanneer iedereen op de foto stond met hen.

Hij stelt tenslotte: waar is de grens tussen geschiedenis en geheugen? De gebouwen die er nog staan zijn geschiedenis, het monument is herinnering. Voor de herinnering moest geschiedenis wijken.

Dhr. Chris STANDAERT en Dhr. Hugo VERKEST

Leerkrachten in wiskunde en godsdienst.

Zij begeleiden jongeren die weldra zelf jongeren zullen begeleiden naar herinneringsplaatsen.

De vraag die zij stellen is de volgende:

'Herdenken of her-denken?'

- Ze tonen dia's en een film over gevonden voorwerpen in Krakau en Oekraïne.
- Methode van Patrick Desbois: hij laat mensen vrij praten, waar ze nood aan hebben, ze kregen hiertoe vroeger nooit de kans.
- Félix Nussbaum: Duitse schilder, gestorven in Auschwitz
- Artiesten installeren schoenen die verwijzen naar de schoenenberg van Auschwitz.
- Foto's en documenten over personen ter plaatse.
- Er worden vragen gesteld aan leerlingen uit Poolse scholen.

Het belangrijkste is dat de leraren in de toekomst open staan en die openheid doorgeven.

Mevr. Jurmet HUITEMA-DE WAAL

Mevr. Jurmet-De Waal maakt deel uit van de Anne Frank Stichting.

Het Anne Frank-Huis werd in 1960 opengesteld voor het publiek door de vader van Anne Frank zelf. Ieder jaar telt het huis 1 miljoen bezoekers van over heel de wereld. Het bezoek gebeurt chronologisch en is gedocumenteerd met foto's van de familie.

Er werd een filmpje gemaakt over de bezoeken ter gelegenheid van de 40ste verjaardag.

De bezoeken laten kinderen toe zich een beeld te vormen van de terreur die er heerste, kinderen die de oorlog niet gekend hebben, ook hun ouders hebben dit niet meer meegemaakt.

Rond de Tafel : 'Voor of tegen? Overeenkomst of kritiek?'

Moderator: Henri Goldberg

In aanwezigheid van Philippe Plumet, Eric Lauwers, Marta Marin-Domine, Paul Sobol, Dominique Trimbur, Marjan Verplancke, Jean Cardoen.

Dominique Trimbur:

De Fondation pour la Mémoire de la Shoah ondersteunt verschillende projecten, vooral komende vanuit schoolinstellingen. Dit kunnen ééndagsreizen naar Auschwitz zijn die, alhoewel kritisch onthaald, toch een eerste kennismaking toelaten met herinneringsplaatsen. Het zijn ook reizen van 4 of 5 dagen, hetzij naar Auschwitz, hetzij naar plaatsen die de herinnering van de Shoah sterk vertegenwoordigen (Amsterdam, Berlijn...) Sinds het ontstaan van deze pedagogische reizen, heeft de stichting reeds meer dan 500 projecten ondersteund (30 tot 40 per jaar). Meer dan 250.000 leerlingen en leerkrachten hebben de reizen naar deze herinneringsplaatsen meegemaakt waarbij drie belangrijke punten in acht werden genomen:

- ervoor: de voorbereiding
- tijdens: het verloop van de reis
- erna: de weergave van de beleefde ervaring

Weergave en bespreking, evaluatie van de beleefde ervaring, is zeer belangrijk. De vraag 'waarom' 'voor wat' worden deze reizen gemaakt, wordt steeds gesteld, de betekenis van de reis, is belangrijk om te weten, om te begrijpen. Waar dient dit voor, welk is het belang hiervan? Dhr. Trimbur verlaat de tafel vroegtijdig door tijdsgebrek maar laat ons het adres van de Stichting van de Shoah na:

www.fondationshoah.org

Jean Cardoen:

De herinnering zou moeten uitgebreid worden en zich niet enkel beperken tot de Shoah. De periode zou van 14-18 tot de meest recente conflicten moeten gaan.

In 2008 organiseerde hij een reis naar Buchenwald met 450 leerlingen uit België, Frankrijk, Spanje, Portugal en Nederland. Een degelijke kennis van de geschiedenis is hier fundamenteel. Er wordt aan de leerkrachten opgelegd om de leerlingen een grondige vorming te geven. Vooraleer deze leerlingen de reis maakten, bezochten zij het fort van Breendonk en de kazerne Dossin. Op 8 mei 2012 voegen de 450 leerlingen zich bij een groep van 1000 andere leerlingen om de nagedachtenis samen te vieren: leerlingen met 22 verschillende nationaliteiten lezen elk in hun eigen taal de Eed van Buchenwald voor. Een sterke emotie, een intergenerationale band vormt zich met overlevenden uit verschillende landen.

Deze reis wordt voorbereid naar Auschwitz met 900 jongeren. Deze keer zullen in Krakau een delegatie Russische jongeren zich bij de groep aansluiten.

Massabezoeken? Ja, maar zo'n evenement, indien het degelijk voorbereid wordt, zou moeten toelaten de hele problematiek rond de Shoah beter te begrijpen. Birkenau is bovendien groot genoeg om toe te laten dat elke bezoeker de kans krijgt om een individueel bezinningsmoment te vinden.

Marjan Verplancke:

De Kazerne Dossin is de plaats van waaruit de konvooien naar Auschwitz vertrokken. Bezoeken is beter begrijpen. Steeds wel de vraag stellen hoe een bezoek moet voorbereid worden, hoe de bezoeker ondersteuning moet krijgen.

Marta Marin-Domine:

Zij bezocht Auschwitz met universiteitsstudenten uit het Canadese Ontario. Auschwitz maakt geen deel uit van het collectieve geheugen in Canada. Hoe begint men aan een reis als deze wanneer men zowel geografisch als historisch en symbolisch ver verwijderd is van het reisdoel? Waarom niet gewoon het museum van de Holocaust in Washington of in Montréal bezoeken? Omdat Auschwitz de herinnering van de mensheid is, niet van een land of van een volk.

Mensenwaarden bezoeken vanuit de duisternis zou een negatieve pedagogie zijn, de reis naar Auschwitz moet voorafgegaan worden door een grondige studie om daarna de fysieke ervaring te kunnen opdoen en te kunnen begrijpen.

Philippe Plumet:

Hij werkt voor de cel Démocratie ou Barbarie, maakt geen deel uit van een organisatie die gelinkt is aan een herinneringsplaats en hij organiseert geen reizen. Hij is coordinator voor acties en projecten die verband houden met opvoeding, pedagogie, mensenrechten en herinneringsgeschiedenis. Sinds maart 2009 heeft de Franstalige Gemeenschap een decreet gestemd in verband met herinneringseducatie, feiten van de genocide, oorlogsmisdaden, misdaden tegen de mensheid en feiten van de weerstand.

Het is hier niet het doel een officiële politiek te voeren maar eerder om een samenhang te geven aan verschillende acties rond deze materie en om de gelegenheid te scheppen waardevolle projecten te laten voortbestaan.

Er bestaan twee grote assen binnen dit decreet:

- Organisaties erkennen die naar het grote publiek toe of naar de scholen toe, een belangrijke rol spelen in herinneringseducatie.
- Oproepen tot tentoonstellingen, getuigenissen, financieringen.

50% van de projecten die hier binnen komen hebben te maken met reizen naar Auschwitz.

Dhr. Plumet is principieel geen voorstander van reizen naar herinneringsplaatsen, maar maakt een uitzondering wanneer het gaat om een pedagogisch doel.

Hij merkt 4 problemen op:

- Leerkrachten worden onder een zekere morele en sociale druk gezet om herinneringseducatie en gelinkte reizen te integreren in hun programma, maar de verbinding maken tussen burgerzin, democratie en Auschwitz, is niet altijd even voor de hand liggend.
- Deze 'druk' leidt te dikwijls tot een 'one shot' project, en wordt te dikwijls gedaan zonder de broodnodige voorbereiding, de reis wordt geïsoleerd van de voorkennis en van de nabeleving. Er is de schok, de confrontatie, maar het essentiële blijft uit.
- Er bestaat veel te veel verwarring in de dossiers: uitoeiingskamp, concentratiekamp... Auschwitz, de naam, wakkert de verwarring aan. Getuigen die getuigen maar op de verkeerde plaats, over de verkeerde ervaringen.
- Reisagentschappen eigenen zich meer en meer deze vorm van reizen toe met alle gevolgen van dien. Een reisje Kerstmis in Polen, met een excursie naar Auschwitz?

Indien men niet weet waarom men er gaat, gaat men er beter niet. De leerling moet beseffen welk de weg is die naar de kampen leidt, die leidt naar de destructie van de democratie, die leidt naar het ontkennen van de menselijkheid.

Het is van essentieel belang dat de jongeren begrijpen wat hun heden is door kennis van het verleden. Ze moeten positie nemen, zich rekenschap geven en actie ondernemen vandaag doorheen de ervaringen van gisteren.

AANGEKAARTE THEMA'S TIJDENS DEZE STUDIEDAG

- Het belang, de juistheid van een bezoek aan Auschwitz.
- Wat moet een leerling weten vooraleer hij naar Auschwitz vertrekt?
- Wat moet de begeleider weten, hoe moet hij het aanpakken om de kennis over te brengen?
- Wat betreft de duur van een herinneringsreis: één dag of langer? Sommigen vinden dat het bezoek de tijd nodig heeft om door te dringen, anderen vinden een eerste kennismaking even belangrijk.
- Belangrijke elementen verdwijnen bij een bezoek: het volstaat niet te weten dat mensen andere mensen vermoordden, maar de gehele politiek achter regeringen die de macht hebben tot een dergelijke uitroeiing. De gebouwen zelf zijn er niet meer, ruïnes volstaan niet om de beelden op te roepen die sprekend zijn voor de geschiedenis. Kennis wel.
- Vanaf welke leeftijd moet men herinneringsreizen toestaan? Complexe begrippen zijn slechts mogelijk vanaf een zekere leeftijd en dus ook vanaf een zekere maturiteit.
- Er ontstaat te dikwijls verwarring tussen concentratiekampen en uitroeiingskampen en sommige getuigenissen werpen een zekere twijfel bij de minder voorbereide bezoeker.
- Kennis en emotie: de begeleider moet de leerling kunnen bijstaan bij zijn emotionele reactie maar moet kunnen bijdragen tot een degelijke historische kennis.

- De omstandigheden van een bezoek: de sneeuw geeft een beeld dat in ons collectief geheugen ligt, maar is negatief als het gaat om de topografie van de plaats te herkennen en het verstoort de aandacht wanneer een bezoek moeizaam verloopt. Het is belangrijk te begrijpen dat er geen seizoen, bestond om mensen uit te roeien.

